

nimljivo narečje, katerega se lasté jednako Slovenci in Hrvatje, samo iz različnih zbirk narodnih pesmij in pravljic, med katerimi gre gotovo prvo mesto lepi zbirki Valjavčevi. Iz takih zbirk se ni moči nikoli poučiti o vseh jezikovnih podrobnostih; posname se v glasoslovnem oziru jedino le površna slika. Zato nam je pisatelj jako ustregel, da nam je prav podrobno in vestno opisal kajkavsko narečje v Prigorji. Njegova razprava se odlikuje po obilosti zbranega gradiva in natančnem zaznamenanju naglasa. Za razlago se pisatelj navadno ne briga; podaje nam samo vestno sliko govora. Mi smo mu hvaležni tudi za to. Na podlagi njegove razprave vidimo, da tudi kajkavsko narečje ni jednotno, da je dosti znatne razlike med severnim kajkavskim ogramkom okolo Varaždina in južnim, katerega nam je opisal Rožić. Severno je dosti sorodnejše sosednemu slovenskemu štajerskemu narečju, južno se pa že nekoliko bolj bliža čakavščini. V prvem se nadomešča polglasnik dosledno z *e* (v kolikor ni prodr *a* iz kujiževne hrvaščine), v drugem pa se je *e* razvil samo v deblih, v končnicah pa *a* kakor v hrvaščini. V prvem se nadomešča *q* z *đ* mimo novejšega *u*, v drugem pa z *u*; prvi ima za praslovansko skupino *ij* glas *č*, drugi pa hrv. *č*; nasprotno je v prigorskem narečju *j*, na mestu starega *dj*, v severnem pa nekako *dž* (*gž*) mimo *j*. Glede *j* se sicer strinja južno narečje s slovenščino, toda zajedno tudi s čakavskim narečjem. Tedaj tudi tu opazimo, da narečja polagoma prehajajo in se prelivajo drugo v drugo; mej med njimi ni. Južno kajkavsko narečje v bližini čakavskega narečja je tudi temu sorodnejše, severno, ki mejaši na slovenska narečja, pa se tem znatneje približuje. Navajeni smo sicer tudi v jezikoslovji govoriti o slovenskem, hrvaškem (srbskem), bolgarskem jeziku. Toda to so zgodovinski in politički izrazi, kateri obsežajo v jezikovnem oziru dosti različne tipe in tedaj niso vedno dovolj točni; razven tega pa se obseg teh pojmov izpreminja. Marsikateri nazori pisateljevi so že zastareli ali pa krivi. Tako n. pr. uči, da je *ž* v komparat, nastalo iz *z* in *z*, da se je končnica *u* v instrum. sgl. *a-* deb. razvila iz starejše končnice *-um* po odpadu *u*, in vender je ravno končnica *u* starejša — da se je *j* v *bijen* ustavil i, t. d. Take malenkosti ne kvarijo mnogo spisa, ker si jih itak lahko vsakdo popravi. Bolj neljubo nam je, da pogrešamo v glasoslovji na nekaterih mestih natančnih poročil o izgovoru nekaterih glasov, posebno različnih *e*. — Toliko o tem marljivem spisu, važnem za spoznavanje kajkavskega narečja.

V. O.

Hrvaški misal iz leta 1494. Prof. dr. V. Jagić je odkril hrvaški misal, ki se je leta 1494. natisnil v Senji. Ta knjiga, jednake dóbe s srbskim oktoihom, sicer ni prva hrvaško natisnjena knjiga — I. Milčetić piše v »Vienci«, da je prva hrvaška glagolska knjiga misal iz leta 1483. — vender pa je važna zato, ker se vé, kje je bila natisnjena.

Iz hrvaške književnosti. Kakor smo že poročali, izdala je *Georgina Kayser-Sobjeska*, članica narodnega deželnega gledališča v Zagrebu, dramatsko delo, naslovljeno: „Svako djelo dodje na videlo“. Tragedija obseza tri slike iz zagrebskega življenja: „Jelačićev trg“, „Radnički dol“ in „Vila na Laščini“. Vsebina: Metreso grofa Ferdinanda, lepo Loriko, obide prava ljubezen do delavca Matije, in njemu na ljubo se hoče odreči razkošnemu sijaju v vili na Laščini ter podati roko v zakon poštenemu mladeniču. Matija pa ne vé, kaj je prav za prav njegova nevesta, nego misli, da je hišna v bogati rodbini. Grofu Ferdinandu pa ni dovolj samó Lorika, razkošnik zalezuje še Ljubico, sestro Matijevo, in jo je res že takó premotil, da mu verjame. Mati Jana strahoma opazuje Ljubičino ljubezen, zakaj pred davnimi leti je imela ona sama razmerje z grofom Boltezarjem, očetom Ferdinandovim, ki ni ostalo brez naslédka. Soproga grofa Boltezarjeva je v najstnem letu svojega zakona baš ob tistem času povila mrtvo dete, in grof Boltezar ji je položil sina Janinega v naročaj, ne da bi bila njega soproga slutila prevaro. Grof

Ferdinand je torej brat Ljubičin. Ko некоč pride na dom Ljubičin, skriti se mora v njeno spalnico, zakaj prav tedaj prihaja domov mati Jana, spremivši nekoliko Matijo in njega zaročnico Loriko. Skrit začuje pogovor Jane in svojega očeta. Da bi otela hčer, pozvala je namreč Jana grofa Boltezarja k sebi, da bi ga zarotila, naj svojemu sinu Ferdinandu pové čisto resnico o njega rojstvu. Ferdinand ima toliko časti, da neče nadalje igrati polgrofa, nego se sklene odreči dosedanjemu sijaju in prodati svojo vilo. Samó jedenkrat še napravi gostí in povabi k sebi odlične goste. Ali ko se vse veselí, tedaj pride slučajno Matija po trgovskih poslih v vilo, ugleda Loriko, plešočo s Ferdinandom, spozná, kako kruto je bil prevaran, in ustrelí najprej Ferdinanda, nato še samega sebe. — To je, kakor se vidi, precěj romantiška snov; vse delo pa kaže dosti rutine, in sosebno vsako dejanje se končuje z efektnim prizorom. Velikih značajev v igri ni. Lorika sama se nam vidi izdelana po slovečih vzorcih; tudi je vez, ki spaja vse tri slike dokaj rahla. Nečemo pa baš reči, da bi tragedija ne uspela, ako vsak igralec do cela stori svojo dolžnost.

»Hrvaški pedagogiško-književni zbor« izdá za leto 1894. te-le knjige: 1. Rukovodj prirodoznanstvenu obuku« u nižim pučkim školama, I. zvezek, spisal dr. Gj. Turíć; 2. François Rabelaisove »Misli o uzgoju«, z životopisom pisateljevim, z oceno in beleškami priredil Ivan Šírola; 3. in 4. »Kameno srce«, po Hauffu priredil Stjepan Dubin (s slikami) in »Davorin Valjanić«, spisal Fr. Frisch, preložil Lovro Matagić; 5. »Tugomila«, napisala Jagoda Truhelkova (s slikami). Knjigarska cena vsem petim knjigam je 2 gld. 40 kr.

† **Vladislav Vežić.** Dne 16. vélikega srpana je umrl v Varaždinu veliki hrvaški pesnik *Vladislav Vežić*. — Pokojnik se je porodil dne 25. malega travna 1825. leta v Selinah v Dalmaciji. — Po dovršeni gimnaziji in filozofiji v Zadru je poslušal pravniške nauke v Zagrebu. Že za dijaške dóbe se je seznanil s tedanjimi ilirskimi prvaki. Pisal je v »Zoro Dalmatinsko« in Gajevo »Danico«. — V Zagrebu je kot dijak uredoval tri leta »Obći zagrebački koledar«, kjer je več njegovih prav zanimljivih in poučnih spisov. — Leta 1852. je izdal »Vienac francezkoga i španjolskoga zabavnoga književstva«. — Od prvega začetka je bil sotrudnik najstarejšemu hrvaškemu beletristiškemu listu »Viencu«, v katerem je lani začel priobčevati veličanstveno zasnovano »Milovanko«, katere konec bode najbrže v rokopisu. — Najlepše njegovo pesniško delo je »Sigetski junak Nikola Zrinjski«, katerega je izdal leta 1867. Pravi pesniški umotvori so njegovi prevodi. Če čitaš n. pr. prevoda: Goethejevo »Ifigenijo na Tavrídi« in »Armina i Dorotejo«, ne moreš odložiti knjige, tako gladko v narodnem stihu teče pesem. — Tudi za narodno gledališče imajo Hrvatje od njega več izbornih prevodov. —

O priliki važnejših slavnostij v Varaždinu je pokojnik navadno zložil primeren pesniški »proslov«. — Pokojnik, odlična in spoštovana oseba, bil je leta 1848. imenovan za zapisnikarja pri banskem »vieću« ter bil v deputaciji na Dunaji; leta 1854. pa se je preselil v Varaždin, kjer je bil do zadnjega časa kot odvetnik in javni beležnik.

Jezik mu je v pesmih kakor pri malokaterem pesniku naroden. — Blagemu možu in odličnemu pesniku bodi i med nami blag spomin! — o.

Iz srbske književnosti. Sloveči pesnik *Zmaj Jovan Jovanović* je poslal »Srpski Matici« v Novem Sadu večjo zbirko izvornih pesmij, večinoma zloženih po národnih motivih. Sosebno lepe so humoristiške pesmi, v katerih je Zmaj uprav nedosežen. Ta zbirka je najboljši odgovor kritiki dr. Ljuba Nedića, ki je sivemu Zmaju nasvetoval, naj ostavi poezijo in liro, češ, da se je že davno izpel. — Kraljevska akademija znanostij v Belem Gradu namerja izdati biblijografijo hrvaško in srbsko od leta 1893.; prireja jo znani srbski pisatelj *Danilo Živaljević*.